

המצניע פרק עשירי שבת

ובבלוגתא דרי יוחנן ור"ל . פי חיבי ספי תעלות לרבי יוחנן

צד

עין משפט

ששגב על האוכלין והודיר על הכלי. ומא' סייד דקמי מיתה: והוא אף קני. משמע שי חייבין שון: ובבלוגתא דרי ור"ל. דלפולגי דיעושת מתקופת כפי כל גדול (של דף מה) חילוני נמי רב שמא זרב לבי הכא רב שמא דלא מוקד לה הכי קסבר דלוי דיעושת מתקופת זרב לבי קבר דיעושת מתקופת: דמשרבי נפשיהו. דממתיס לבי מנה ומכדין עמון להשמיע מיד הנושאן: מתיר בסוס. ולכורו לכבי מפי שגללכת הסוס אם היה חסם עושה אותו לין מיי עליה מתחם דלרביה עומד והמי עושה את עמון והא דלכורו למכור בהמה גסה לנכרי משום שגלה ומסוס שכרתי אקור וקוס לי נמי דמושל ומגור לאו חסורא דלרביה: איכא שאלן לו מללכת אלל הסוס וגבי אחרת שניתה בהמה מללכת כמיהא: ואמר רבי יוחנן גמטין: דבי וייאדן. ש' לרבי עופות שנומין על הסוס עופות כסין חין כגון לי נמי לער שאל עופות. ואלל משרבי נפשיהו דלא קשרי והשתא נמי הכי עושה את עמון ומסוס הכי ח"י יוחנן בן כמרל ורבי נון אמרו דבי חלי: בכפול. בין עוף בין חלס: כמאן דכפריה דמי. שרובים מעוטין כגדרים תמיס וגם הם עלמן מעוטין נהאל על הכר: ואמר רבי יוחנן גמטין: בן בתירא ור' גתן אמרו דבר אחר. והא אמר מיה ר' יוחנן בכפול. יחי' מסוס דלוקינין קוס המיוחד לעופות משום רבין אוקינין: דפולגי עליה ולמיר דלוי כלסם שיהס שין לפטור ולי ככפול מודה רבי נון הכי ממוקמת דן כמירל כר' נון בתירא ור' נחן אמרו דבר אחר החם פירשכא דרתח מלכא עילוייה ורדיש וכן כוית מן הכרעיה: ר' אבא רב כביח אד' יוחנן ואד' יוסף אמר רשב"ל פוסר היה ריש

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

ששגב על האוכלין והודיר על הכלי מתקופת לה רב אשי והוא אף על הכלי קניני אלא אד' אשי בשגן ששגב כוח וזוחר לו וזוחר יגורע לו ובבלוגתא *רבי יוחנן ור"ש בן לקישי: את היה במשה פוסר אף על המפה: לומא מחני* רבי נחן היא ולא רבנן רחניא *המצניע בהמה היה עוף לרבי בן חזין ובין שרומין דיוב רבי נחן אומר על שרומין דיוב ועל חזין פסור *שהיה נושא את עצמו אב רבא אפילו תימא רבין עב לא פליגי רבנן עליה רבי נחן אלא בבהמה היה ועוף דמשרבי נפשיהו אבל אדם הי דנושא את עצמו אפילו רבנן מודו אל רב אדא בר אבהב לרבא והא רבנן *בן בתירא כפרי בסוס ותניא בן בתירא *מתיר בסוס כפרי שהוא עושה בו בלמאה שאין חייבין עליו חמאת אמר רבי יוחנן בן בתירא ורבי נחן אמרו דבר אחר ור' אבא רב כביח אד' עליה דר' נחן אלא בבהמה היה ועוף משום דמשרבי נפשיהו מאי אריא בן בתירא ורבי נחן והאמרת אפילו רבנן מודו כי אדם יורגן בסוס המיוחד לעופות ומי איכא אדם המיוחד לעופות אין איכא *דבי וייאדן אד' יורגן וימורה ר' נחן בכפול אל רב אדא בר מרגה לאביי והא הני פרסאי דכמאן דכפרי דמי ואד' יוחנן בן בתירא ור' נחן אמרו דבר אחר החם פירשכא דרתח מלכא עילוייה ורדיש וכן כוית מן הכרעיה: ר' אבא רב כביח אד' יוחנן ואד' יוסף אמר רשב"ל פוסר היה ריש

כמאן דמורה רבי נון בכפול: ור' אבא רב כביח אד' יוחנן ור' גתן אמרו דבר אחר. והא אמר מיה ר' יוחנן בכפול. יחי' מסוס דלוקינין קוס המיוחד לעופות משום רבין אוקינין: דפולגי עליה ולמיר דלוי כלסם שיהס שין לפטור ולי ככפול מודה רבי נון הכי ממוקמת דן כמירל כר' נון בתירא ור' נחן אמרו דבר אחר החם פירשכא דרתח מלכא עילוייה ורדיש וכן כוית מן הכרעיה: ר' אבא רב כביח אד' יוחנן ואד' יוסף אמר רשב"ל פוסר היה ריש

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

במס' רש"י
במס' רש"י
במס' רש"י

ג. שם בתוספות:
 מ. שם בפרק י' הלכה
 כא' וכתב הר"ן (ב)
 דלעמיה אולי דפק
 בפרק א' הלכה ו'
 דמלאכה שאינה זריכה
 לגופה חייב ודלא כרבי
 שמעון (שם נג, ב):
 (ד) [הוא שמור]:
 ג. שבת ק"ו [ע"ג]
 כ. כתיבתה ורבי יהושע:
 פ. שם בתוספות י"ה
 הו'; ר"ש שם פק"ד סימן
 לו:
 ק. סמ"ג לחיון סה
 עמוד קי; סמ"ק סימן
 רפב עמוד רלא; הגהות
 מיימוניות שם י אות ט;
 מרדכי שם רמו רלב;
 ע. טור [עמוד שפ] מהל'
 רכ"ב אשי שם:
 פ. שם [שם יג, א]
 כנתיבתה וכתיב הלל:

ציונים ארומ"א
 רבי ירוחם נתיב י"ב
 חלק י' פ' לו:

הגהות והערות
 [ג] בן כהן הבי' [עמוד]
 שעת דבור ראשון לאחר
 הפעול דברי הר"ן, אף כ"ן
 שם חייב מפורש, אלא כ"ן
 שם לו, א דבור ראשון כהן
 שכן דעת הרמב"ם:
 [ד] הובן בזה הורה
 שקלאו תק"ג, וכן הגיהו
 הפמ"ג ולקוטי חבר בן חיים
 ע"פ לשון הגמרא שם
 "השולח דג מן היס", אמנם
 לשון הרמב"ם א"ס "הענה"
 דג מספל של מים, ע"ש:
 [ה] בזה הורה פירא
 תקמ"ה הוספה מן העפר
 "כמו הפרעשון (אע"פ
 שאינה פרה ורבה)", והוא
 ע"פ לשון הגמרא:
 [ו] הובן מהסודות אמ"ד
 ת"ס:

רוח המפרשים. וכתובל צאדם או צבהמת חזירו לרך נקמה, הרמב"ם
 [שם ה, ה] מחייב שעושה נחם רוח לילכו, והראב"ד [שם פטור, ע"ש].
 ועיין סימן רע"ח מה שכתבתי. והוא הדין בקורע פליג. ונראה לי
 דחובל לרפואה חייב לכויל עלמא, (ע"י עיין סימן שכ"ח [פ"ק ג]:
 מו ושאר שרצים. כיון שעורן
 רך, כמהרה נזרר הדם אף על פי
 שאין שם חבורה: יז ש"א
 צבורך [כו"ן] פטור. דהוי מלאכה
 שאינה זריכה לגופה. (העולה)
 [השולח] [ד] דג מן הספל של מים
 והניחו עד שיבש כסלע בין סנפיריו
 חייב משום נטילת נשמה, דשוב אינו
 יכול לחיות (רמב"ם שם י"א, א גמרא
 שם קו, ג). ולא יבש ממש, אלא
 כשזריר משה ונמשך האצבע שם
 כשמניחו עליו (רבינו ירוחם מה"י י'
 חלק י' פ, ה, גמרא שם). ואם כן כריך לומר (ע"י שלא יזוה לעכו"ם
 ליתול דג מן החצית של מים אף על פי (ע"י שירא שימות, (ע"י עיין
 סימן ש"ו [פ"ק ז]: יח ועוקצו. משמע דאם הוא על בשרו ואינו
 עוקצו אסור לזודו. ולא דמי לקוף ברשות הרצים כמו שכתב סימן
 ש"ח סעיף י"ח, דהכא ליכא למיחש להזיקא, רק צער בעלמא. אבל
 יש אומרים דמוחר ליתלו מעל בגדיו מצפנים: י"ב ואסור להרגו.
 וההורגה חייב: כ מותר להרגו. לשון (ע"י הרמב"ם [שם] פרק
 י"א הלכה ג], רמשים שהזייתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו
 וכיולא זנה, כגון מולעים של בשר וכמולעים שבחור הקטניות,
 ההורגן פטור. אבל רמשים שהן פריץ ורצים או שהזייתן מן העפר,
 כגון השחור הנקרא בורגת אף על פי שאינה פרה ורבה (ע"י, ההורגן
 חייב. ומשמע בגמרא דהא דקאמר צרישא פטור לאו דוקא,
 אלא מותר לכמהלה, דומיא דכינה. ומכל מקום המולעים הגדלים
 בפירות כמחוכר אסור להרוג, דמקרי שרץ גמור:

נראה דדוקא על סרבנו שהוא נגד העליון רחוק מבשרו אסור, אבל על חלוקו שהוא סמוך לבשרו מותר, והוא ככלל על בשרו דקטן
 כפישא, דכשהחלוק על בשרו (ע"י הוה הפרעוש על בשרו, ועוקצו דחמר פירושו ראוי לעוקצו, מדע לך, דאם לא כן למה זכר כלל בשרו,
 אלא היה לו לומר רק עוקצו לחוד, וכלשון סמ"ג וסמ"ק, אלא ודאי דאפילו אם אין עוקצו ממש אלא על בשרו שיש חשש עקיפה קרוי
 עקיפה. וכן נראה לי כונת הטור, שכחב ודוקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם הוא על בשרו ועוקצו מותר לזוד, וכתב כ"י [עמוד]
 שפ דבור ראשון שמשמע להחמיר. ולענין לא נראה כן מלשונו, (דלכ"כ) [דאם כ"י] לא הוה ליה להזכיר כלל ארץ או בגדים, ומו דאפילו
 על הבשר נימא דאסור כל זמן שאינו עוקצו מדחתנה דוקא על בשרו ועוקצו, וזה ודאי אינו, דהיה לו לחלק בשר עזמו בין עוקצו או
 לא, אלא ודאי דראוי לעוקצו קאמר, ואם כן ככלל על בשרו הוה נמי (ע"י על חלוקו צפנים, ואפילו על חלוקו מנחוך שרי דקרוב לבשר
 הוא, ולא אסור אלא על סרבנו שהוא נגד העליון רחוק מבשרו. וכן משמע עוד מלשון הרא"ש [שם] שכחב אבל אם הוא על בשרו
 ערך ד"ח א"ה דהריק"ש

ש"פ = א"ה רנו וכו'. ולמולג, שמה ירגנו, רבינו ירוחם נתיב י"ב [מ"ז, פ, א]:
שערי תשובה
באר היטב

ש"ז (ז) העור. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת בית אפרים [אר"ח] סימן כ"ב
 באורך בענין זה, ובישוב דברי רש"י [שם קו, א ד"ה והחובל בהן] והרמב"ם
 [שם ת, ט] שלכאורה הוא נגד השי"ם בתולין (מ"ב, ב), ע"ש:
 צבהמת חזירו לרך נקמה, הרמב"ם מחייב שעושה נחם רוח לילכו, והראב"ד פטור, ע"ש. ועיין במ"א סימן רע"ח מה שכתב שם. והוא הדין בקורע פליג.
 ונראה לי דחובל לרפואה חייב לכויל עלמא, עיין סימן שכ"ח, מ"א [פ"ק טו]: (ח) שרצים. כיון שעורן רך, כמהרה נזרר הדם אף על פי שאין שם חבורה,
 [מ"א ס"ק טו]: (ט) פטור. דהוי מלאכה שאינה זריכה לגופה. העולה דג מן הספל של מים והניחו עד שיבש כסלע בין סנפיריו חייב משום נטילת נשמה,
 דשוב אינו יכול לחיות, רמב"ם גמרא. ואם כן כריך לומר שלא יזוה לעכו"ם ליתול דג מן החצית של מים אף על פי שירא שימות, מ"א [פ"ק טז]: (י) פרעוש.
 היינו השחורה הקופלת, ופרה ורבה, דילפינן ממשכן, אלים מאדמים, מה אלים פרים ורצים אף כל שפרה ורבה, לכן חייבים על הריגת הפרעוש, אבל כינה
 הלבנה אינה פרה ורבה, אלא צאה מועת האדם, אין חייבים על הריגתה, אלא אסור ממתת גזירה שמה ירוג פרעוש, נט"ו ס"ק ו'. ועיין במשנת חות יאיר
 סימן קס"ד: (יא) צבורו. אבל אין חייב על זיהה כאלו, דהוי דבר שאין צמיו ניגוד, [נט"ו ס"ק ו]: (יב) ועוקצו. משמע דאם הוא על בשרו ואינו עוקצו
 או שהוא על חלוקו מצפנים אסור לזודו. אבל יש אומרים דמוחר ליתלו מעל בגדיו מצפנים, מ"א [פ"ק יח]. וע"י [סוף פ"ק ח] כח לענין הלכה כל שאפשר
 לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד בקלות יש לעשות כן אם היה על חלוקו מצפנים, אבל אם הוא לבוש כנתי שוקיים וקשה לו להפיל הפרעוש אם לא יעלנו ביד
 מחלה, הסומך על המקילין לא הפסיד, וכן אנו רואים מרוב העולם שעושים כן, עכ"ל, ע"ש: (יג) א"ה רנו. וההורגו חייב. ומ"א ס"ה י"ז. וכמהנה חות

(ו) פרעוש. היינו השחורה הקופלת, ופרה ורבה, ואמרינן בפרק
 שמונה שרצים [שם קו, ג] דילפינן ממשכן, אלים מאדמים, מה אלים
 פרים ורצים אף כל שפרה ורבה, לכן חייבים על הריגת הפרעוש.
 אבל כינה הלבנה אינה פרה ורבה, אלא צאה מועת האדם, אין
 חייבים על הריגתה, אלא אסור
 ממתת גזירה שמה ירוג פרעוש:
 (ז) אסור צבורו. אבל אין חייב
 זיהה כאלו, דהוה דבר שאין צמיו
 ניגוד: (ח) א"א אם כן הוא
 ע"י בשרו ועוקצו. משמע על
 חלוקו מצפנים אסור. וכמה
 התוספות פרק שמונה שרצים [שם
 ד"ה ה"ד] דאם נושך את האדם מותר
 ליקחתו ולהשליכו מעליו, דמשום
 צער שרי, אבל אם הוא צמיו על
 ענין שאינו חייב שיכשנו, כגון על

סרבנו מנחוך, אסור ליתלו, אבל יכול להפילו [מ]עליו (ע"י עכ"ל.
 והקשה כ"י [עמוד ששט ד"ה ולשון] דמרישא משמע דלא שרי ליתול
 אותה אלא בשעה שנושכת דוקא, הא על בגדיו צפנים אסור, וכן
 נראה מדברי סמ"ג [לחיון סה עמוד ק] וסמ"ק [סימן רפב עמוד רלא]
 שכחבו והני מילי דאסור בשעה שקופלת לכאן ולכאן, אבל אם היא
 עוקצת מותר, משמע דלא שרי אלא בעוקצת, ומסיפא משמע דוקא
 על סרבנו מנחוך דליכא למיחש שמה יכשנו הוא דאסור ליתלו, אבל
 על בגדיו מצפנים שרי, דשמה יכשנו, וכן כתבו הר"ן [שם לו, ג]
 ד"ה גמ' בשם התוספות והרב המגיד [שם ג, ד] בשם התוספות
 והרשב"א [שם ד"ה ה"ד פרעוש], וכן נראה מדברי רש"י [שם ד"ה ה"ד
 פרעוש], עכ"ל, ומלשונו כאן משמע להחמיר. וקשה לי, דאם כן למה
 זכרו התוספות כלל בסרבנו מנחוך, והיה להם לכתוב רבותא אפילו
 בחלוקו צפנים. ואין לומר דקא משמע לן דאפילו הכי יכול להפילו
 לארץ, דהא באשר"י [שם פק"ד סימן ח] כתב גס כן כדברי התוספות
 ולא כתב כלל אלא יכול להפילו לארץ, וכן בטור [עמוד ששט-שפ]. אלא

על חלוקו שהוא סמוך לבשרו מותר, והוא ככלל על בשרו דקטן
 כפישא, דכשהחלוק על בשרו (ע"י הוה הפרעוש על בשרו, ועוקצו דחמר פירושו ראוי לעוקצו, מדע לך, דאם לא כן למה זכר כלל בשרו,
 אלא היה לו לומר רק עוקצו לחוד, וכלשון סמ"ג וסמ"ק, אלא ודאי דאפילו אם אין עוקצו ממש אלא על בשרו שיש חשש עקיפה קרוי
 עקיפה. וכן נראה לי כונת הטור, שכחב ודוקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם הוא על בשרו ועוקצו מותר לזוד, וכתב כ"י [עמוד]
 שפ דבור ראשון שמשמע להחמיר. ולענין לא נראה כן מלשונו, (דלכ"כ) [דאם כ"י] לא הוה ליה להזכיר כלל ארץ או בגדים, ומו דאפילו
 על הבשר נימא דאסור כל זמן שאינו עוקצו מדחתנה דוקא על בשרו ועוקצו, וזה ודאי אינו, דהיה לו לחלק בשר עזמו בין עוקצו או
 לא, אלא ודאי דראוי לעוקצו קאמר, ואם כן ככלל על בשרו הוה נמי (ע"י על חלוקו צפנים, ואפילו על חלוקו מנחוך שרי דקרוב לבשר
 הוא, ולא אסור אלא על סרבנו שהוא נגד העליון רחוק מבשרו. וכן משמע עוד מלשון הרא"ש [שם] שכחב אבל אם הוא על בשרו
 ערך ד"ח א"ה דהריק"ש

ומקום היה לומר דכיון דבזה שהוציא הדג מן המים, כבר איתעביד הפעולה שעל ידו יתייבש לאחר זמן, ורק ע"י שהחזירו לתוך המים סילק פעולה ראשונה, משום הכי איכא איסור מן התורה בדבר שהרי איתעביד הדבר המביא לידי נטילת נשמה, אבל ע"י בדברינו לעיל (מלאכת קולר אום י"ד) מה שכתבנו להוכיח גבי עציץ נקוב, דבמגביהו מן הקרקע על מנת להחזירו לא חשיב קוצר, ממאי דהתירו במקום כבוד הבריות להגביה העציץ נקוב ולקנת על ידו, אם דעתו להחזירו ע"ש, ומוכח מינה דלא הוי איסור תורה כלל דרק שבות בעלמא מותר במקום כבוד הבריות, א"כ מוכחא שכל דדעתו מעיקרא להחזירו למקום יניקתו וחיותו לא חשיב אפילו כחצי שיעור, וא"כ הוא הדין נמי בשולה דג ובדעתו להחזירו למים לא מחייב משום נטילת נשמה (וע"ע ע"ש מש"כ נזה).

ד חובל משום נטילת נשמה

ד איתא בגמרא (ע"ש ק"ו ע"א) תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן, כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר, א"ל פוק תני לברא וכו', ואם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו [בצריך לדם היוצא מן החבלה לכלבו, רש"י וכו', ומקשה והא אנן תנן כל המקלקלין פטורין, ומשני מתני' דפוטר ר' יהודה, וברייתא דמחייב ר' שמעון ע"כ, ומפרש בגמרא שם דטעמא דר' שמעון דמחייב במקלקל בחבורה, מדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת, הא חובל בעלמא חייב ע"ש. ופירש"י מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאי"צ לגופה חייב עליה, וברייתא דמחייב בחובל ומבעיר אף במקלקל ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאי"צ לגופה פטור, עכתו"ד ע"ש שהאריך בזה, [ניתבאר קצת לקמן (אום ז') בדברינו בביאור שיטת הרז"ה ע"ש, ועוד כתבנו בזה לעיל מלאכת חורש (אום ד') ע"ש].

אבר התוס' (ע"ש ד"ה סוף ממונל, וד"ה ממונל ורמין לנלגו) הקשו על פירש"י, ופירשו בדרך אחר ותוכן דבריהם דפלוגתת ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה אינו תלוי בפלוגתא דמלאכה שאי"צ לגופה, ומבואר בדבריהם דאף במקלקל בחבורה לא מחייב לר' שמעון אלא אם הוי מלאכה הצריכה לגופה, (משל"כ לפירש"י וכמו שימצא ע"ש נ"ד). ועוד כתבו דפלוגתא דר' יוחנן ור' אבהו אתיא אליבא דר' שמעון דס"ל דמקלקל בחבורה חייב, דר' יוחנן ס"ל דמ"מ בעינן שיהא תיקון קצת, כגון דצריך לכלבו, ואף על פי דעדיין חשיב מקלקל דאין זה תיקון חשיב חייב עליה, וטעמו דהא יליף לה ר' שמעון דחייב במקלקל בחבורה מדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת וכנ"ל, ומילה הוי תיקון קצת שהוא צורך מצוה. ור' אבהו ס"ל דכיון דעל כרחך לר' שמעון חייב אף בליכא רק תיקון כל דהו דחשיב מקלקל, אם כן לא בעיא שיהא מתקן כלל, ואף בקלקול גמור נמי חייב ע"ש [ועי' לקמן (אום ה') טעם אחר בהא דס"ל לר' אבהו דחייב אף בקלקול גמור].

→ **ונחלקין** הפוסקים בטעם חיובו של חובל, דדעת הרמב"ם (פ"ח ה"ז) דחיובו הוא משום מלאכת מפרק, אבל התוס' (ע"ש ע"א ד"ה כי היכי) כתבו וד"ל ונראה וכו' דחובל חייב משום דהוי תולדה דשוחרט וחייב משום נטילת נשמה, ונטילת דם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש וכו', ע"כ, וביתר ביאור כתבו התוס' (כמונז' ה' ע"ז ד"ה דס) וד"ל ונראה לר"ת דהוצאת דם חשיבא נטילת נשמה, כי הדם הוא הנפש, וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה ע"כ. ובתוס' הנ"ל סיימו בדבריהם אבל אין לפרש דנטילת נשמה [כתובל] היינו שמחליש אותו דבר שחובל בו, דגבי דם בתולים (עי' כמונז' ע"ש דמיינ משוס מונל) מה צריך לחלישות האשה, ובמילה מה צריך

לחלישות התינוק, אלא נטילת נשמו

ובמג"א (סי' שט"ו ס"ק) דחובל חייב תולדה דדש וכו', ויש נשמה שבאותו מקום, המפרשים וכו' עכ"ל. ושבאותו מקום, הוא לשון נ"ע ע"א) המוציא דם חיי שבאותו מקום ע"כ. ונרא המג"א ל' הירושלמי, הוצאת הדם דהוא החיות התוס' דחיובו משום הוצ' ואין כוונתו על מה שמה להדיא בשו"ע התניא (נ לשון המג"א, והוסיף כי התוס', אלמא דמפרש הדם שהוא הנפש ופשוט סי' ק"מ)

ונראה פשוט דהחיוב משום נטילת (אום א'), הוא אף שלא נטילת נשמה הוא בין אנ בעל חי ע"י ששוחרטו כבעל חי והוציא דם נ עצמה דהוא הנפש והוי

ונחזור לדברי התוס' בחבורה בעינן לגופה, הנה מכח זה ד וא"ת צריך לכלבו היכי מאי שנא מחופר גומא נ [דפטור משום דהו"ל נ וי"ל דלא דמי דהכא הו כדי לתת לכלבו דהיינו

בר"ל ל חייב קאין אמתון ה"ל"א

ד"ה צמול ולריך
 ופירשו בדרך
 י יהודה ור'
 לרי בפלוגתא
 דבריהם דאף
 שמעון אלא
 משא"כ לפיט"י
 דפלוגתא דר'
 שמעון דס"ל
 ס"ל דמ"מ
 צריך לכלבו,
 אין זה תיקון
 יליף לה ר'
 מדאיצטרך
 ומילה הוי
 אבוהו ס"ל
 ב אף בליכא
 אס כן לא
 וול גמור נמי
 אס אחר בהא
 קול גמור].

של חובל,
 ו' דחויבו
 וס' (שס ע"ה)
 וכו' דחובל
 וחייב משום
 טילת נשמה
 ע"כ, וביתר
 י"ה דס' וז"ל
 טילת נשמה,
 וקצתו נוטל
 ונ"ל סיימו
 ילת נשמה
 שחובל בו,
 צ משום צמול
 ה מה צריך

לחלישות התינוק, אלא נטילת הדם עצמה קרי
 נטילת נשמה עכ"ד.

← **ובמג"א** (סי' ט"ז ס"ק ט"ו) כתב יש אומרים
 דחובל חייב משום מפרק שהיא
 תולדה דדש וכו', ויש אומרים משום נטילת
 נשמה שבאותו מקום, וזה הסכימו רוב
 המפרשים וכו' עכ"ל. ולשונו נטילת נשמה
 שבאותו מקום, הוא לשון הירושלמי (פ"ו הל' ז'
 נ"ג ע"ג) המוציא דם חייב משום נטילת נשמה
 שבאותו מקום ע"כ. ונראה בוודאי דאף דנקיט
 המג"א ל' הירושלמי, מ"מ כוונתו משום
 הוצאת הדם שהוא החיות שבאותו מקום וכפי'
 התוס' דחויבו משום הוצאת הדם שהוא הנפש,
 ואין כוונתו על מה שמחליש האבר. וכן נראה
 להדיא בשו"ע התניא (שס סעיף י"ד) שהעתיק
 לשון המג"א, והוסיף כי הדם הוא הנפש כלשון
 התוס', אלמא דמפרש נמי לכוונתו להוצאת
 הדם שהוא הנפש ופשוט. ועיי' שו"ת אבני נזר
 (סי' קנ"ח אות ג').

← **ונראה** פשוט דהחויב בחונק בהמה ומתה
 משום נטילת נשמה שכתבנו לעיל
 (אות א'), הוא אף שלא הוציא כלל דם, דחויב
 נטילת נשמה הוא בין אם נוטל החיות מן בשר
 בעל חי ע"י ששוחטו או חונקו, או כשחובל
 בבעל חי והוציא דם וחייב על הוצאת הדם
 עצמה שהוא הנפש והוי נוטל מקצת נשמה.

← **ונחזור** לדברי התוס' דס"ל דאף במקלקל
 בחבורה בעינן שיהא מלאכה הצריכה
 לגופה, הנה מכח זה הקשו שם התוס' וז"ל
 וא"ת צריך לכלבו היכי חשיב צריכה לגופה,
 מאי שנא מחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה
 [דפטור משום דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה],
 וי"ל דלא דמי דהכא הוא צריך לנטילת נשמה,
 כדי לתת לכלבו דהיינו הדם, כי הדם הוא

הנפש וכו' ע"כ. ולבאר כוונתם נראה דהנה
 יסוד מלאכת שחיטה הוא דע"י שחיטת הבעל
 חי או ע"י חניקתה יוצא החיות מן הבשר ועל
 זה חייב משום נטילת נשמה, ואף דבוודאי אין
 צריך להחיות גופא היוצא מן הבעל חי, מ"מ
 לא מיקרי מלאכה שא"צ לגופה, משום
 דתכלית המלאכה הוא על דרך דהוה במשכן,
 ובמשכן נמי לא היה המלאכה מפני שהיה
 צריכין עצם החיות שיצא ע"י הריגה, אלא
 דהרגו האילים מאדמים כדי להשתמש
 בעורותיהן [וכנ"ל (אות א)], א"כ ילפינן
 ממשכן דזה עצמה הוא תכלית המלאכה של
 שוחט, דכל שצריך להבשר לאכילה או לצורך
 אחר, מיקרי מלאכה הצריכה לגופה, וכמבואר
 בתוס' (שס ז"ד ע"ג א' ד"ה ר"ש פוער) דכל דין
 צריכה לגופה יליף לה מאותה תכלית שהיה
 במשכן (עי' מלאכת מכה אות י"ג שציארנו שטמ
 המוס' גאורך).

→ **ובהכי** אתי שפיר מה שכתבו התוס' דמה
 שצריך הדם לכלבו מיחשב מלאכה
 הצריכה לגופה, דכמו בנוטל נשמה מבעל חי
 כדי לאכול הבשר וכדו' הוי מלאכה הצריכה
 לגופה כיון שצריך לזה התכלית כמו שהיה
 במשכן, כמו כן בנוטל הדם כיון שצריך להדם,
 חייב משום נטילת נשמה על הדם עצמה דנטל
 ממנה את החיות, אף שאינו צריך להחיות
 היוצא ממנה, מ"מ צריך הוא להדבר שיצא
 ממנו החיות להשתמש בו, הרי זה דומה למה
 ששחטו האילים במשכן כדי להשתמש בהם
 [ועיי' עוד בזה לקמן אות ה'].
 L

חובל לרפואה

7 (ה) **והנה** כתב המג"א (סי' ט"ז ס"ק ט"ו)
 ונראה לי דחובל לרפואה לכולי
 עלמא חייב ע"כ. ולכאורה לפי דברי התוס'
 הנ"ל דחובל וצריך הדם לכלבו, חשיב מלאכה

הצריכה לגופה, כיון שצריך להדם, והיינו דהכי נמי היה תכלית מלאכת שחיטה במשכן וכנ"ל, א"כ בחובל לרפואה שאינו צריך להדם כלל, הוי ליה מלאכה שאי"צ לגופה דהא אינו צריך להדם היוצא.

← **ובאמת** ממאי דאמרין בגמרא (שנח קל"ג ע"ג) האי אומנא [מוהל] דלא מייץ, סכנה הוא וכו', מדקא מחללי עליה שבת וכו', ע"כ. והיינו דמחללין שבת לעשות מציצה ולהוציא דם, מבואר נמי דמציצה שעושה חבורה להוציא הדם הוי ליה מלאכה גמורה מן התורה ורק נדחה משום מצוה מילה, אף על פי דאינו צריך להדם וכונת המציצה רק לרפואת התינוק. ולכאורה צ"ב דאמאי חשיב חילול שבת במציצה לצורך מצות מילה, הרי אין צריך לו הדם עצמו אלא לרפואת התינוק, והוי ליה מלאכה שאי"צ לגופה. ובהגהות רש"ש (כמות ה' ע"ג מו"ה לס) כתב בתו"ד דאין הכי נמי הך סוגיא דס"ל דמציצה בשבת הוי מלאכה דאורייתא, אתיא לר' יהודה דמחייב במלאכה שאי"צ לגופה, אבל לר' שמעון ליכא איסור תורה במציצת הדם עכ"ד, וזה דוחק לומר כן בסתמא דש"ס דלא אתיא אלא כר' יהודה.

← **ולענין** נראה כיון דחזינן דחייב מלאכת נטילת נשמה הוא במה שמתקן את הבשר ע"י נטילת הנשמה, כמו שוחט וחונק, א"כ יש לומר דכל חובל ומוציא הדם אף דאין הכי נמי החייב אינו על החלשת האבר אלא על הוצאת הדם, מ"מ התכלית והתיקון סגי אף שאינו בדם עצמו, אלא כגוף האדם והבעל חי כגון לצורך רפואתו, וזה עצמו חשיב צריכה לגופה דהא גם בהורג וחונק כל החיות של הבעל חי התיקון הוא רק בהבשר, וכמו כן בנוטל קצת חיות דהוא הדם סגי בתיקון הגוף, ואתי שפיר במציצת הדם במילה לא חשיב מלאכה שאי"צ לגופה, דכיון דע"י המציצה הוי

רפואה להתינוק משום הכי מיחשב מלאכה הצריכה לגופה.

→ **ולא** תקשה לפי זה להיפך, דא"כ אמאי חובל שלא לצורך רפואה רק שצריך הדם לכלבו חשיב צריכה לגופה, הלא ליכא תיקון בגוף הבשר כמו בשחיטה, וא"כ דומה לחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה כנ"ל, הכי נמי מוציא דם [דומה לעפר] ואינו צריך להתיקון בגוף הבשר [דומה להגומא]. לא קשה כלל, דכיון דכתבו התוס' דהדם הוא הנפש, וביארונו לעיל כוונתם דחייב משום נטילת נשמה על הדם עצמה דנטל ממנה את החיות, א"כ שפיר שייך שם מלאכה אם צריך לו להשתמש בהדם גופא, דמאי שנא אם צריך לו נטילת נשמה כדי לתקן ולאכול הבשר, לאם צריך לו משום תיקון הדם לתתנו לכלבו.

ובצמח צדק (מידושים שנח פ"ג מ"ג ד"ה והנה) מצאתי מבואר באופן אחר קצת, ותוכ"ד על פי דברי התוס' הנ"ל (א"ת ד') דר' יוחנן ס"ל דאף דר' שמעון מחייב במקלקל בחבורה מ"מ בעינן תיקון קצת כמו במילה דהוי קצת תיקון, ור' אבוהו חולק, וטעמו דר' אבוהו הוא משום דס"ל דמילה לא מיקרי תיקון דצורך מצוה לא נחשב תיקון, ומ"מ הא וודאי דר' אבוהו מודה דמיקרי מלאכה הצריכה לגופה, שהרי דעת התוס' דאף במקלקל בחבורה בעיא שיהא צריכה לגופה וכנ"ל, חזינן דאף דמצוה לא נחשב תיקון מ"מ צריכה לגופה חשיב, א"כ הוא הדין לצורך רפואה חשיב צריכה לגופה שהרי צורך רפואה הוי נמי מצוה, וכמו שכתוב ורפא ירפא, ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ותדע דשוחט בהמת חולין גם כן אינו צריך להדם, וחייב כדאיתא במתני' דל"ט מלאכות השוחטו, אלא משום דמתקן הבהמה לאכילה, כל שכן כשמתקן בריאת גופו ע"י החבלה עכ"ד.

ונראה דמה שהביא דהמצוה מד לגופה, יש לפלפל ו דהמצוה הוא דוקא ל ברית, א"כ יש לומר עצמו מצותו שיוצי דחשיב צריכה לגופו לרפואה, עדיין אפשר צריכה לגופה. ולכ בהבשר ע"י נטילת מיו

הקזת דם לבדוק למדוד נ

ועל כל פנים לפי המג"א הנ"ל ד עלמא, ולא מיקרי מ דעל ידי הוצאת הדב ותיקון להאדם מיחש וע"י בשו"ת דברי ד דנתינת עלוקה להוצי דאורייתא, וסיים בלי של הבל וכו' יכולין ולכאורה הלא אינו לצורך רפואה ע"י כדביארנו בדברי המ צורך רפואה והוי ו צרינ

ולפי זה כל שכן ד בריאות האדם את מדת הצוקער הו צריך לו הדם עצמו אדם הצריכים לבדו שלהם, דמותר להם כלאחר יד שלא כו בגונה (ס' שכ"ח סעיף שינוי באם הוא מצו

מלאכה

זי חובל
ך הדם
א תיקון
לחופר
זכי נמי
להתיקון
ה כלל,
וביארנו
מה על
כ שפיר
ז בהדם
מה כדי
ב תיקון

ה והנה
קצת,
ד' דר'
מקלקל
במילה
זמו דר'
מיקרי
ז"מ הא
הצריכה
מקלקל
וכנ"ל,
צריכה
רפואה
הוי נמי
זם מאד
גם כן
' דל"ט
הבהמה
פו ע"י

ונראה דמה שהביא הצמח צדק ראייה ממילה
דהמצוה מחשבו שיהא חשיב צריכה
לגופה, יש לפלפל ולומר דשאני מצות מילה
דהמצוה הוא דוקא להוציא דם וכמו מטיף דם
ברית, א"כ יש לומר דדוקא במצוה כי האי דזה
עצמו מצותו שיוציא דם ע"י המילה הוא
דחשיב צריכה לגופה, אבל חובל להוציא דם
לרפואה, עדיין אפשר לומר דהוי מלאכה שאין
צריכה לגופה. ולמה שכתבנו דכל תיקון
כהבשר ע"י נטילת הדם חשיב צריכה לגופה
מיושב היטב. ל

דמותר למדוד את מדת הצוקער שהוא לצורך
רפואת כל גופו, ואף על פי שאין בו סכנה
בזמן המדידה, מ"מ כיון דאם לא ימדוד יש
לחוש שיתבלבל מדתו ע"י האכילה ויחלה כל
גופו, ולפעמים אפשר שיגיע לחשש סכנה ע"י
זה אם לא ידע מדתו הרגילה, הרי זה בכלל
רפואת גופו ושרי בשינוי. ואופן השינוי
שיחשב הוצאת דם כלאחר יד, היינו דאוחז
המחט בשינוי ועושה נקב, או שיאחז את
המחט בין אצבע לאצבע. (עי' נח"א נגדרי
כאלמ"י).

76 הקזת דם לבדוק בריאות האדם, או
למדוד מדת הצוקער

וע"י כל פנים לפי הנ"ל אתי שפיר דברי
המג"א הנ"ל דחובל לרפואה חייב לכולי
עלמא, ולא מיקרי מלאכה שאי"צ לגופה, דכיון
דעל ידי הוצאת הדם דהוא הנפש הוא רפואה
ותיקון להאדם מיחשב מלאכה הצריכה לגופה,
וע"י בשו"ת דברי חיים (ח"צ סי' כ"ה) שכתב
דנתינת עלוקה להוציא דם לרפואה הוי מלאכה
דאורייתא, וסיים בלשון קדשו דרק ע"י פלפול
של הבל וכו' יכולין לצדד שהוא דרבנן ע"כ,
ולכאורה הלא אינו צריך לו להדם כשמוציאן
לצורך רפואה ע"י עלוקה, ועל כרחק צ"ל
כדביארנו בדברי המג"א דכל שמוציא דם כדי
צורך רפואה והוי תיקון לאדם בזה מיחשב
צריכה לגופה.

חובל בנטיילת הקוץ מן הבשר או
בהוצאת השן

1) עור כתב המג"א (סי' שכ"ח ס"ק ג') וז"ל
והוצאת שן מלאכה דאורייתא דהא
חובל לרפואה עכ"ל, ולכאורה צ"ב דבשלמא
בחובל לרפואה כגון מקיז דם דרפואתו להוציא
הדם, ועל ידי זה נתרפא הבעל חי אתי שפיר
דמיחשב צריכה לגופה כיון שגופו ניתקן ע"י
הוצאת הדם וכנ"ל, אבל בהוצאת שן דהרפואה
הוי הוצאת השן ולא הוצאת הדם, ורק מאליו
הדם יוצא, וא"כ הוי ליה פסיק רישא להוצאת
הדם, וכיון דלא ניחא ליה בהוצאת הדם הוי
פסיק רישא דלא ניחא ליה, שדינו כמו מלאכה
שאי"צ לגופה דפטור, וכמו שכתבו התוס' (שנמ
מ"א ע"צ ד"ה מיחס שפינה, נתימות כ' ע"צ ד"ה
סניחא ליה) מובא במג"א (סי' רע"ח ס"ק א')
ובשו"ע התניא (שס ס"ד). וע"י במשנה ברורה
(סי' שכ"ח סעיף ג' זה"ל ד"ה ומנטער) שהקשה כן
על דברי המג"א ודחה מכח קושיא זו את
דבריו. [וע"י להלן אות ז' שיטת שו"ע התניא
(סי' שכ"ח סעיף ג') בזה].

והצמח צדק (משניות שנמ סס) כתב לישב דברי
המג"א ותוכ"ד דכיון דשן דשן הוא אבר
אדם וחלק מן גוף האדם, וא"א להפריד זה
האבר בלי הוצאת הדם, משום הכי מיחשב

כאלו ההוצאת הדם עצמו הוא הרפואה, דהשן והדם כחדא מילתא חשיב כיון שאי אפשר להפרידם, וכיון דהוצאת השן הוא רפואתו נכלל בזה הוצאת הדם דהא בהא תליא. וכ' עוד שם דזה הסב' שייך דוקא לענין הוצאת השן, אבל לענין הוצאת הקוץ שנתחב בבשרו מעלמא והוא דבר חוצה לו, אף שכבר נתפח הבשר ואי אפשר להוציא את הקוץ בלי הוצאת דם, מ"מ לא מיחשב על ידי זה מה שיוציא דם בהסרת הקוץ מלאכה הצריכה לגופה, כי אין הדם הרפואה רק נטילת הקוץ, ולא חשיב הוצאת הקוץ והדם כחדא, כיון דהוי הקוץ דבר הנפרד מן הגוף ורק נתחב שם, ומהאי טעמא ס"ל דמותר להוציא את הקוץ במקום צער, על דרך המבואר בס"י שכ"ח (פכ"ח) להקל במקום צער במפיס מורסא ע"ש.

← **ובתשובת מהר"ם שיי"ק** (או"ח סי' קנ"ה) בירר נמי דדעת הפוסקים דהוצאת הקוץ הנתחב בבשר אף בדהוי פסיק רישא להוצאת הדם, הוי ליה מלאכה שאי"צ לגופה, ואח"כ העיר דתקשה מדברי מג"א הנ"ל לענין הוצאת שן, וכתב לחדש דאין הכי נמי אין כוונת המג"א משום הוצאת הדם, דזה וודאי חשיב אי"צ לגופה, אבל כוונתו דאיכא מלאכת חובל בהוצאת השן גופא במה שנפסק חיותא של אבר השן עצמו, וכמו דאיכא נטילת נשמה בהוצאת הדם מה שנוטל החיות מן הדם, כל שכן בחותך אבר מן בעל חי שיש לו חיות ועל ידי זה נתפא האדם שפיר הוי צריכה לגופה עכתו"ד. ופשוט דמודה מהר"ם שיי"ק לשיטת המג"א הנ"ל (אומ"ה) דמקיו דם לרפואה אף שאי"צ לו הדם דמיחשב מלאכה הצריכה לגופה, ורק בהוצאת השן לית ליה סברת הצמח צדק דהשן והדם חשיב כחדא מילתא, ולכן על כרחך חיוב נטילת נשמה הוא על השן עצמו כמה שפוסק חיותו.

וע"ז פי דברי הצמח צדק יוכן היטב הא דחייב משום חובל במצות מילה עצמה (לא המל"ה), והיינו משום דכיון דכך מצותו שיוציא דם כמו בהטפת דם ברית, וא"כ כיון דאי אפשר לחתך הערלה משום מצות מילה רק על ידי הוצאת הדם, חשיב כאלו ההוצאת הדם עצמו הוא המצוה, וכנ"ל לענין הוצאת השן, [אבל במציצה, כיון דהוצאת הדם עצמו הוא הרפואה, חשיב צריכה לגופה כמו שכתבנו לעיל (אומ"ה)].

נתבאר דדעת הצמח צדק וכן מהר"ם שיי"ק דהוצאת הקוץ הוי מלאכה שאי"צ לגופה, אף במקום דהוי פסיק רישא להוצאת הדם, וכן כתב נמי המשנה ברורה (סי' ש"ח סעיף י"א נה"ל ד"ה ה"ק) ומצדד להקל במקום צער, להוציא קוץ אף אם הוי פסיק רישא שיוציא דם וכנ"ל, ועי' עוד בדבריו בשער הציון (סי' שכ"ח ס"ק ס"ג). אבל בשו"ע התניא (סי' ש"ח סעיף ל"ח) החמיר בהוצאת הקוץ אם הוי פסיק רישא שיוציא דם, וכן דעת המחצית השקל (סי' שכ"ח ס"ק ל"ג).

→ **זריקת סממני רפואה על ידי מחט נידע"ל**

ואחר שביארנו דלא שייך צריכה לגופה אלא אם הוצאת הדם עצמה הוי הרפואה או שצריך לו להדם ליתן לכלבו, לפי זה לעשות זריקה במחט בתוך בשר האדם הנקרא "נידע"ל" אף דהוי פסיק רישא שיוציא דם, לא הוי מלאכה דאורייתא, ואפילו לפי שיטת מג"א דהוצאת שן הוי מלאכה דאורייתא, זה דוקא בשן שהוא אבר האדם וחלק מן גופו לפי דברי הצמח צדק, או לפי שיטת מהר"ם שיי"ק חיובו על הוצאת השן גופא שפוסק חיותו של השן עצמה. אבל זריקת נידע"ל דומה לדין נטילת קוץ שבארנו דאף לשיטת מג"א לא מקרי מלאכה הצריכה לגופה וכנ"ל. ועל עצם הכנסת

הנידע"ל לתוך ב שְׁעוּשָׁה פֶּתַח בַּב וְלִהְיוֹצִיא אֵלָא כִּנּוּ בַּמִּקּוֹם צֶעַר, אוּ מִכֵּה נִפְטִישׁ אוֹת י"ו בַּמְּפִיס מוֹרְסָא וּ בְּב' תִּירוּצִים שׁ וְהוּא מִדְּנִי הִכֵּי וּ נְמִי בְּנִידוֹן דִּידָן כְּשֶׁעוֹשִׂים זְרִיקוֹן תִּלְיָא בּוּזָה, וְעִי' כְּדִי לְהַכְמִיץ דְּמוֹ בְּכֻלֵּי הַמִּיּוּחָד וְ סַעֲפִי

וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְ יִשְׂרָאֵל

סִכְנָה, עַל דֶּרֶךְ דְּמוֹתָר לַעֲשׂוֹת עֲכוּרִים יֵשׁ לְדוֹן בְּאַמִּירָה לַעֲכוּרִים

אוֹרִים זֶה דוֹק אַבְל בֹּז

עַל יְדוֹ מִשְׁקָה בַּהֲנָהוּ יֵשׁ צוֹרֵךְ יִתּוּקֵן אוֹתוֹ עַד הַרְפוּאָה וְהִמּוֹ מִלְּאכָה צְרִיכָה

(א) חֻבֵּל לְרִי

רְפוֹ

הַדָּם לְכוֹלֵי עַל

וְחַיִּיב, כִּיּוֹן דְּ

וְכֵן בְּהִקְזַת דָּם

מדת הצוקער וכדו', כולו חשיב צריכה לגופה, ויש לעשות בדיקת מדידת הצוקער כלאחר יד שלא כדרכו בחול.

(3) הוצאת שן לרפואה כתב המג"א דחשיב נמי מלאכה צריכה לגופה, והטעם או משום עצם נטילת חיות מן השן (מהר"ם ש"ק), או כיון דהשן הוא אבר מן האדם מיחשב הדם והשן כאחד, וכיון דהוצאת השן הוי רפואה, חשיב הוצאת הדם עצמו גם כן רפואה (נמח נדק).

(ג) נטילת קוץ מן בשר הנתפח ואיכא פסיק רישא שיוציא דם, לכולי עלמא הוי מלאכה שאי"צ לגופה, כיון שאינו צריך לו עצם הוצאת הדם לצורך רפואה רק דהוי פסיק רישא, וכן זריקת סממנים רפואה לתוך הגוף ע"י מחט נידע"ל דמיא לדין נטילת קוץ, דלא הוי רק איסור דרבנן, וא"כ מותר ליתן נידע"ל ע"י ישראל בשבת, אף בחולה שאין בו סכנה וכל שכן ע"י עכו"ם. (ד) ואם תוחב מחט להכניס דרך שם סממני הרפואה או שאר משקה, יש לדון דחשיב מלאכה דאורייתא במה שמוציא מקורם דם. L

שיטת הרז"ה בחיוב נטילת נשמה (ז) ב"ר זה שביארנו הוא לדעת הפוסקים לפי שיטת התוס', אבל הבעל המאור יש לו שיטה אחרת בכל זה, ונבאר קצת דבריו, ויש נפקא מינה בזה גם להבנת דברי שו"ע התניא. ותו"ד הנוגע לענינינו הנה הרז"ה מפרש הסוגיא (שנח ק"ו) הנ"ל כשיטת רש"י דמחלוקת ר' יהודה ור' שמעון אם מקלקל בחבורה חייב, תליא במחלוקתן שנחלקו אם מלאכה שאי"צ לגופה חייב או פטור, דלר' יהודה דס"ל דמלאכה שאי"צ לגופה חייב, א"כ אף בתיקון שאינו בגוף הדבר מיחשב מתקן, ולכן מילה

הנידע"ל לתוך בשר אדם נמי אין לחייבו משום שעושה פתח בבשרו, דלא חשיב פתח להכניס ולהוציא אלא כמו במפיס מורסא דמותר הפתח במקום צער, אולם ע"י לקמן בדברינו (מלאכה מכה נפטיס אום י"א) לענין אם מותר עשיית נקב במפיס מורסא גם בכלי המיוחד לכך, דתליא בב' תירוצים שתי' המג"א (ס' שכ"ח ס"ק ל"ג והוא מדנרי הכז המגיד) עיי"ש, וא"כ הוא הדין נמי בנידון דידן שמשמש במחט המיוחד לכך כשעושים זריקה סממני רפואה לתוך הגוף תליא בזה, וע"י ביאור הלכה (שס סעיף כ"ח ד"ה מדי להרמ"ב) דמשמע מדבריו להחמיר ולאסור בכלי המיוחד לכך, אמנם בשו"ע התניא (שס סעיף ל"ג) משמע להקל.

← ור"פ זה יש להתיר ליתן נידע"ל אפילו ע"י ישראל בשבת, אף לחולה שאין בו סכנה, על דרך שמבואר בסי' שכ"ח (סעיף י"ז) דמותר לעשות איסור דרבנן בידים ע"ש, וע"י עכו"ם יש לדון להיתר בפשטות, דפסיק רישא באמירה לעכו"ם מותר, כמבואר ברמ"א (ס' כ"ג ס"ה ועוד נכמ"ק).

← אולם זה דוקא בזריקת הרפואה ע"י מחט, אבל באותן המחטים שתוחבים להכניס על ידו משקה או סממני רפואה בגידי אדם, בהנהו יש צורך שמקודם יצא קצת דם דע"י זה יתוקן אותו עורק שיעביר דרך שם סממני הרפואה והמשקה, בזה יש לדון דחשיב מלאכה צריכה לגופה (וע"י שו"ע ס' שכ"ח סעיף ל"ה).

תמצית מהנ"ל (6) חובל לרפואה, אם הוצאת הדם עצמו הוי רפואה להאדם, אף שאינו צריך לו הדם לכולי עלמא חשיב מלאכה צריכה לגופה וחייב, כיון דהוא תיקון להאדם דנתרפא בכך. וכן בהקזת דם לצורך רפואה, או לצורך בדיקת

אב הא דחייב
: עצמה (לא)
צותו שיוציא
יכ כיון דאי
מילה רק על
הוצאת הדם
הוצאת השן,
: עצמו הוא
: מו שכתבנו

זהו"ם שייק
זכה שאי"צ
שא הוצאת
ס' ש"ח סעיף
:מקום צער,
שיוציא דם
ון (ס' שכ"ח
" ש"ח סעיף
פסיק רישא
ל (ס' שכ"ח

זמ נידע"ל
לגופה אלא
הרפואה או
זה לעשות
יא "נידע"ל"
ז, לא הוי
יטת מג"א
זו דוקא
ו לפי דברי
שי"ק חיובו
ו של השן
דין נטילת
לא מקרי
צמ הכנסת

יח. שא"ל. המסיע חולה שיש בו סכנה לבית החולים בשבת, האם מותר לו לכבות את המנוע בגמר הנסיעה.

תשובה. אין לכבות את המנוע בגמר הנסיעה, אלא יעצור בלי ללחוץ על דוושת המצמד, ועל ידי כך יכבה המנוע מאליו.

יט. שא"ל. מי שזקוק לזריקות בשבת, האם מותר לו להכניס מחט לתוך המזרק בשבת. תשובה. אין להכניס בשבת מחט למזרק אף לצורך חולה, אלא אם כן הוא חולה שיש בו סכנה, ויש להכין את המזרק קודם השבת.

74 ב. שא"ל. האם מותר לתת זריקות או עירוני בוריד (אינפוזיה) לחולה בשבת.

תשובה. מותר לתת במקום הצורך זריקות או עירוני בוריד לחולה בשבת. L

74 בא. שא"ל. האם מותר לקחת בשבת דם מחולה שאין בו סכנה לצורך בדיקתו במעבדה.

כן חשיב כמתקן מנא, וכמו שנתבאר ענין זה בספר אור לציון תשובות ח"א חאר"ח סוף סימן כ"ד ע"ש. וכן כתב החזו"א בסימן נ' ס"ק ט', שכל הרכבה אפילו שעשויה לשימוש שעה אסורה. ואעפ"י שבנין שלא נעשה לקיום אין בו משום בונה וסותר, וכמ"ש מרן בסימן רנ"ט סעיף ז', תנור שמניחים בו החמין וסותמים פי התנור בדף ושורקים אותו בטיט מער"ש, מותר לסתור אותה סתימה בשבת כדי להוציא החמין. ומשום שלא נעשה לקיום, וכמ"ש בב"י שם, מ"מ כאן שעשה כלי, יש בזה משום מכה בפטיש ואף שעשאו רק לשעה, דדין מכה בפטיש שייך אף כשנעשה רק לשעה, ולכן אין להתיר להכין מזרק בשבת.

שפופרת הטלפון יש לחוש למתקן כלי וסותר כלי, או למבעיר ומכבה, וכמבואר להלן בפרק מ"א תשובה א' וב', וראה מה שנתבאר שם בדברי החזו"א. והטעם הוא שבאי החזרתה יש חשש פיקו"נ, שהרי הם עשויים לקבל שיחות לחולה שיש בו סכנה, ועכ"פ כיון שאפשר בשינוי, יעשה בשינוי. ובמרכזיות חדשות, שהקשר מתחדש מאליו לאחר זמן מועט, לא יחזיר את השפופרת לעריסתה. ואם אינו יודע אם כן הוא, ימתין מעט, ואם יראה שלא חוזר הקשר יחזיר את השפופרת למקומה בשינוי.

יח. בכבוי מנוע יש משום מכבה, משום שנראה שבאמת המנוע פועל ללא הפסק, ובוצר הוא כל הזמן, ועל ידי כיבוי המנוע אינו מונע התחדשות הבערה בלבד אלא מפסיק בעירתו, ועל כן חייב משום מכבה, וכיון שאין זה לצורך החולה, אסור לעשות כן בשבת. אמנם אם ע"י שעוצר את הרכב לצורך החולה ואינו לרוץ על דוושת המצמד המנוע נכבה מאליו, רשאי לעשות כן.

יט. בהכנסת מחט למזרק יש משום מתקן כלי בשבת, ואין להתיר אף לחולה, אא"כ יש בו סכנה. ואף שהוא כלי חד-פעמי, ונזרק מיד לאחר השימוש, מ"מ נראה דחשיב כלי, ויש בזה משום מתקן כלי, וכן נראה מדברי השו"ע בסימן תרמ"ו סעיף ב', שכתב שאין ממעטין ענבי הדס ביו"ט, משום שנראה כמתקן, משמע דאף דהוי לצורך יום אחד גם

74 ב. זריקות שמכניסים לשריר או זריקה תת-עורית פשוט שמותר, שהרי אין יוצא דם, ואין בזה שום איסור. ונראה שאף זריקות שמכניסים לוריד וכן עירוני (אינפוזיה) שמכניסים לוריד, ויש צורך להוציא מעט דם כדי לוודא שהזריקה נכנסה לוריד (במקום שאין הוריד כל כך בולט, או שאין המזריק כל כך מומחה להכניס את הזריקה ללא הוצאת דם), נראה שגם כן יש להתיר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אין צריך להשתמש בדם. ועוד שהרי כאן הוא מקלקל, ומקלקל אף בחבורה אינו אסור אלא מדרבנן, וכמבואר ברמב"ם בפרק ח' מהלכות שבת הלכה ז'. ולכן, כיון דהוי מקלקל במלאכה שא"צ לגופה, יש להתיר לחולה. ובכל אופן, הדרך לתת אינפוזיה הוא לחולה שיש בו סכנה, וכזה ודאי שרי בכל אופן. L

אור לציון גיוקור ב

ברג"ל א קציון אגא שילי

תשובה. אסור לקחת דם מחולה לצורך בדיקתו במעבדה, אלא אם כן הוא חולה שיש בו סכנה.

L

כב. שא"ל. האם מותר לקרוע צמר גפן בשבת.

תשובה. אין לקרוע צמר גפן בשבת.

כג. שא"ל. האם מותר להתלוות לאשה יולדת בנסיעה בשבת, במקום שאין היולדת מבקשת זאת מהמלווה.

תשובה. אין צורך להתלוות ליולדת אם יש אדם ברכב שיוכל לדאוג לה בשעת הצורך, ואפילו אם הוא הנהג של הרכב. ואם היא מבקשת שיתלוו אליה, רשאים להתלוות אליה גם כשיש מי שיטפל בה חוץ מהמלווה.

כד. שא"ל. מינקת שיש לה עודף חלב, ויש לה צער בשל כך, האם מותר לה להוציא את עודף החלב על ידי משאבה המיוחדת לכך.

תשובה. מותר למינקת לקלח את החלב לאיבוד, כגון על גבי הרצפה או לתוך הכיור וכדומה. וכן מותר לשאוב את החלב על ידי משאבה המיועדת לכך, שאינה מופעלת על ידי חשמל, ובלבד שתשפוך את החלב שבמשאבה לאיבוד.

בשו"ע סימן ש"מ סעיף י"ד, שהמפרק ניירות או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל בלבד, הרי זה תולדת קרוע וחייב. ומ"מ אם במשיכה מועטת נפרד חלק מן הצמר גפן שפיר דמי, שמסתמא היה זה חלק נפרד הצמוד לחלק השני, ואין שם קריעה כלל. ואולם אם כוונתו למידה מסוימת, יש בזה איסור משום מחתך. וראה עוד במ"ב שם ס"ק מ"א ע"ש. ועכ"פ נראה שהצמר גפן מותר בטלטול, שהרי יכול לקחת חתיכה גדולה ולהשתמש בה לדבר המותר בשבת בלא קריעה.

כג. נראה פשוט שכל שאינה מבקשת, אין להתלוות אליה בחינם, כיון שיש מי שיטפל בה. ואין לחוש שמא כשיתגברו צירי הלידה תרגיש בחסרון המלווה. אבל אם היא מבקשת שיתלוו אליה, ודאי שצריכים להתלוות אליה, דכל שהוא ליתובי דעתה עבדינן, וכמבואר בשו"ע בסימן ש"ל סעיף א', ע"ש.

כד. בשו"ע סימן ש"ל סעיף ח' כתב, וכן היא בעצמה יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה. וצריך להוציא על הארץ, שילך לאיבוד, כמבואר בב"י שם, ולכן אף במשאבה צריך לדאוג

7e כא. נראה שהוצאת דם לשם בדיקה במעבדה חשיב כמלאכה הצריכה לגופה, אף שלאחר הבדיקה זורקים מיד את הדם, שהרי עכ"פ צריך כעת את הדם לשם הבדיקה. ולא דמי למש"כ בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף ל"ה שמותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחזו התינוק את הדך וינק, וביארו האחרונים שהפירוש הוא כדי שיראה התינוק, וטעם ההיתר הוא משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ששם אין משתמשים בחלב, ורק מקלחים כדי שיראה את החלב, משא"כ כאן משתמשים בו כדי לבדוק. וא"כ יש בזה איסור תורה משום חובל, ואין להתיר אלא לצורך חולה שיש בו סכנה.

L

כב. יש שרצו להתיר קריעת צמר גפן בשבת משום שאין זו קריעה, אלא הפרדת הסיבים זה מזה. ואינו נראה, שעכ"פ יש סיבים דקים שנקרעים ממש ע"י הפתיחה, ואף שאין קריעה בעור, (וכמו שנחבאר בספר אור לציון תשובות ח"א חאו"ח סימן כ"ו), מ"מ אינו דומה צמר גפן לעור שהוא גוף אחד, אלא הוא כדברים המחוברים זה בזה שיש בהם משום קריעה, שהרי יש שם חוטים המסובכים זה בזה, והרי הם כדבוקים זה בזה, ויש בהם משום קרוע, וכמ"ש

Fainhandler, Yi'sra'el Pesah

ספר

שאלות ותשובות אבני ישפה

חלק שני

על ארבעה חלקי שו"ע

תשובות ובירורים בענינים נחוצים בד' חלקי שו"ע

אשר חנני הי"ת

ישראל פסח פיינהנדלר

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת ושהם וישפה משבצים זהב יהיו לפ"ק
(תשנ"ד)

נחשב שנוי במלאכת שבת. ולהוציא שאר הדם אחר הדקירה, אפשר למעט האיסור על ידי ששנים יחד יעשו האיסור, כי גם בסחיטת הדם החוצה יש איסור תורה. אמנם הדקירה עצמה עדיף שיעשה בשנוי, כי בענין שנים שעשאוה יש סוכרים שיש בו איסור תורה, ע' שו"ת אבני נזר יו"ד ח"ב סי' שצ"ג בשם בכור שור.

ונסתפקתי אם הרופא עומד להוציא מהחולה דם, אם יש להציע לעזור לו כדי שיהיו כאן שנים שעשאוה שפטורים בשבת, או שמא אין להציע לו כי עכ"פ יעבור החולה ע"י עזרתו על איסור דרבנן. ונראה שאם אין כאן פקוח נפש, אין לעזור לו שהרי אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו כיון שהשני פושע, ע' מ"ב סי' ש"ו ס"ק ג"ו. ולכן אין לעבור כאן על איסור דרבנן של שנים שעשאוה כדי להציל את הרופא מאיסור תורה של הוצאת דם. והמ"ב כתב שם שאם אינו פושע חייב לעשות איסור קטן כדי להציל את חבירו מאיסור גדול, אבל אין נראה לי שזה נוגע לעניננו כי הרופא עושה מרצונו. ואם היה מוציא דם במקום פקוח נפש, נראה שכל אדם צריך לעזור לו כדי שיעשה בשנים, כי זה דומה לאינו פושע שיש לדאוג שלא יעשה איסורא רבה, וגם מצוה להשתתף בפקוח נפש. L

ענף ד: אוכל שהוחם באיסור בשבת

ובענין הנאה מאוכל שהוחם באיסור, שיש בתי חולים שמחממים את האוכל באיסור על ידי חשמל. יש לעיין אם יש היתר לאכול מהמאכלים שהוחמו בשבת.

בבתי חולים מקובל לחמם את האוכל בעגלות גדולות שמתחברות לחשמל, ואעפ"י שהכל מתחמם בפעולה אחת, אין לדמותו לשחיטה, כי מסתבר שבמלאכת מבשל לא חלקו כיון שמצוי בישול בכמה פעולות, ועוד שגם כאן שייך שמא ירבה, שיוסיף עוד אוכל לעגלה.

ולכן כל זמן שהאוכל חם נראה שאין לאכול, כי נהנה ממלאכת שבת וכנ"ל בענף א'. ונ"ל שה"ה אם הדליק אש או חשמל עד שהאוכל התחמם

ענף ב: אם צריכים להפוך הפנים מן האור שהדליק מחלל שבת

ומידת חסידות להפוך פניו מן האור שגוי הדליק עבור היהודי אעפ"י שלא צוהו, ויש אומרים שחייב להפוך פניו, ע' מ"ב סי' רע"ו ס"ק י"ד. אבל בהנאה מאור שהדליק ישראל, נראה שלא צריך להחמיר בזה, כי הפיכת פנים לגבי גוי היא מחאה שהגוי יבין שלא נוח לו בהדלקת האור, אבל ביהודי אין אנו חוששים שהיהודי יחזור פעם אחרת וידליק את האור. וכן מצאנו במ"ב סי' שי"ח ס"ק ה' שביהודי לא אסרינן בכדי שיעשה דלא חיישינן שיעשה פעם אחרת.

ובמומר לחלל שבתות חוששים בו שיעשה פעם אחרת, וכמבואר בפמ"ג א"א סי' שכ"ה ס"ק כ"ב, וא"כ בענין הפיכת פניו היה מקום להחמיר כמו בגוי. אבל נראה לסמוך על הפוסקים שהוא רק מידת חסידות כיון שהחולה במטה וטריחא מילתא להפוך פניו. וגם אם המחלל שבת הדליק לצורך עצמו אעפ"י שאסור לאחר להנות מן האור, אבל אינו צריך להפוך פניו כי לא נעשה עבורו, וכדמוכח בירושלמי שהובא בב"י סי' רע"ו.

ולכן למעשה נראה שאין צורך להפוך פנים מאור שהדליק מחלל שבת ע"מ למעט האסור.

ענף ג: למעט האיסור בבדיקת דם בשבת

עוד יש לעיין בענין מה שנוהגים בבי"ח לקחת דם כדי לדעת כמות הסוכר בגוף. ויש לעיין איך ניתן למעט את האיסור, שלא יהיה איסור תורה.

ושמעתי שיש אומרים עצה שיחזיק את המחט בפיו וידקור את בשרו להוציא דם, ונמצא שיש כאן שנוי כי אין דרך להוציא דם כך. וכן איתא במשנה שבת צ"ב א' אם מוציא בפיו פטור שלא הוציא כדרך המוציאיין. ואעפ"י שאין כאן שנוי בתועלת המלאכה, שהרי התקון של המלאכה נעשה במלואו, אבל עכ"פ כיון שיש שנוי בפעולה יש כאן שנוי במלאכת שבת. וכן פסק מו"ר גאון אחד שליט"א שהמדליק את האור בשבת ע"י מקל,

ומהגר"נ קרליץ שליט"א שמעתי, דאין לומר דדם שזורם בוריד חשיב מיפקד פקיד, דחז"ל חידשו דרק בדם בתולים אמרינן דחשיב לפקיד ועקיר, ולא לדם שזורם בגוף, עכ"ד.

החת היד כשחונבדים לאינפוזיה

יש לעיין בהולה המחובר לאינפוזיה, והוא עירו של מי סוכר הנוכס לגוף של החולה מתוך שקית דרך קנה עד וריד שבורעו, והוא צריך להחזיק ידו ישר או כלפי מעלה, אבל אם יוריד ידו למטה יצא ממנו דם, וכן קרה כמה פעמים. ולפעמים אם יחזיר היד למקומו יחזור גם הדם, ולפעמים יש צורך לנתק החיבור ולנקות הקנה ולחברו שנית. וצ"ע אם החולה צריך ליהרר שלא

להוריד ידו בשבת, כדי שלא יצא דם מגופו.

ובשו"ת ודרשת וחקרת חלק א' סימן מ"ח כתב, דהנהגה אם נימא כהרמב"ם דהוצאת דם הוא משום מפרק, רק בכהאי גוונא שהוא צריך את הדם להאכיל לכלבו וכיוצא בו חייב, דאם לא כן הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור אבל אסור מדרבנן. וכן להראשונים ששוחט הוא משום צובע, ע"כ צריך את המקום שיהא צבוע, דאם לא כן גם כן הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה. אבל אם הוא משום נטילת נשמה אינו צריך שיהא צריך להדם, אלא אפילו אם הדם הולך לאיבוד כל שהוא רוצה בחבלה מקרי צריך לגופה, כגון להפיס את יצורו וכדומה. ובנדון דידן בודאי הוא אינו צריך להדם, וגם אינו צריך את הצביעה, וגם לא ניחא ליה בחבלה, אדרבה הוא אינו רוצה אותו כלל, ואם כן לכולי עלמא הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואפשר דהוצאת הדם על ידי הורדת היד חשיב כלאחר יד, דכשרוצים להוציא דם עבור בדיקת דם וכדומה, עושים כן על ידי שאיבה במזרק, ואם כן הוה תרי דרבנן. ועוד שהוא גם אינו מכויץ כלל להוצאת הדם, והוא קרוב למתעסק, אלא שפשע קצת שלא זכר שעל ידי הורדת ידו יצא דם, אבל קיימא לן דשכתה מקרי שוגג, ואם כן עשה איסור דרבנן בפסיק וישא דלא ניחא ליה, והוה תרי דרבנן.

והנהגה אף דס"ל למ"א סימן ט"ז ס"ק ט"ו דהחובל לרפואה חייב לכולי עלמא, ופי' המ"ב שם בסק"ל דמירי במקוזה דם, והוה תיקון ומלאכה שצריכה לגופה שהוא רוצה בחבלה כדי להתרפאות, מכל מקום אין זה מוסכם לכולי עלמא, כי המהר"ם בן חביב בספרו שו"ת קול גדול סימן מ"ג, הו"ד בצ"ע אליעזר ח"ט סוף סימן כ"ח, נשאל בזה, והתיר להקזו דם החולה שאין בו סכנה בשבת משום דדם שבוריד מיפקד פקיד הוא, ורק דם חבורה הוא חבורי מחבר, אבל בורידים מיפקד פקיד הוא כדם בתולים, ואין על זה לא מפרק ולא נטילת נשמה כלל ושרי, ואע"פ שכדי להגיע לוריד צריך לעשות חבורה, בנדון מתעסק הוא אצל דם החבורה וכו' עיי"ש. [ועיין לעיל באות ע"ד ולקמן באות ע"ה שהובאו דברי המהר"י בן חביב] ובנדון דידן גם זה אינו, כי מערב שבת כבר עשו את החבורה, והוא אינו מוציא דם המחובר כלל, ורק דם דמיפקד ולהמהר"ם בן חביב פטור ומותר הוא. ולסיום כתב, דלרווחא דמילתא שאל את פי הגר"ח פ' שיינברג, והסכים לדברים הנ"ל, עכת"ד. ועיין לעיל שהבאנו מהגר"נ קרליץ שליט"א, דאין לומר דדם שזורם בוריד חשיב מיפקד פקיד, דחז"ל חידשו דרק בדם בתולים אמרינן דחשיב לפקיד ועקיר, ולא לדם שזורם בגוף, עכ"ד.

הרמב"ם דחייב חובל אינו משום נטילת נשמה רק משום מפרק הדם ממקומו וחשיב כדש, אם כן בעניננו הוא בכלל מלאכה שאין צריך לגופה כיון שאין צריך להדם לו.

לו. מייב סימן ט"ז סק"ל ובבה"ל שם סעיף ח' ד"ה והחובל. ומה שכתב בבח"ל שלדעת הרמב"ם שס"ל דחובל הוה משום דש הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, יש לומר שמכל מקום לשיטת הרמב"ם חייב (וכמו שכתב המ"ב בעצמו הכא בס"ק ל"ד), דהרי ס"ל כו' יהודת שחייב אף במלאכה שאינה צריכה לגופה, רק לדין שקיימא לן כו' שמעון פטור במלאכה שאינה צריכה לגופה.

בארחות שבת פרק י"ד סעיף ל"ו כתב, המוציא דם לצורך בדיקת דם הרי זו מלאכה גמורה ולכן אין לעשותו בשבת אלא לצורך חולה שיש בו סכנה, ועל ידי עכ"ם הרי זה מותר גם לצורך חולה שאין בו סכנה, ע"כ. ובהערה שם כתב, הטעם משום דאמריה לעכ"ם מותרת לצורך חולה שאין בו סכנה כמבואר בסמ"ח שכת"ח סעיף י"ז, והיינו דוקא באופן שהוא חולה כגון שנפל למשכב ולא במצטער בעלמא.

ומהגר"נ קרליץ שליט"א שמעתי, דהוצאת

דם לצורך בדיקת דם חשיב למלאכה הצריכה לגופה, כיון דצריך את הדם היוצא לצורך

הבדיקה, וזה עיקר המלאכה שיש לו שימוש עם הדם, ע"כ. ובאור לציון חלק ב' פרק ל"ו אות כ"א כתב, נראה שהוצאת דם לשם בדיקה במעבדה חשיב כמלאכה הצריכה לגופה, אף שלאחר הבדיקה זורקים מיד את הדם, שהרי עכ"פ צריך כעת את הדם לשם הבדיקה, ולא דמי למה שכתב בשו"ע בסמ"ח שכת"ח סעיף ל"ה שמותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאתרו התינוק את הדר וינק, וביארו האחרונים שהפירוש הוא כדי שיראה התינוק, וטעם ההיתר הוא משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ששם אין משתמשים בחלב ורק מקלחים כדי שיראה את החלב, משא"כ כאן משתמשים בו כדי לבודקו, ואם כן יש בזה איסור תורה משום חובל ואין להתיר אלא לצורך חולה שיש בו סכנה, עכ"ד.

ובשו"ת אבני ישפה סימן י"ט ענף ג' כתב, עוד יש לעיין בענין מה שנוהגים בבתי החולים לקחת דם כדי לדעת כמות הסוכר בגוף, ויש לעיין איך ניתן למעט את האיסור שלא יהיה איסור תורה. ושמעתי שיש אומרים עצה שיחזיק את המחט בפיו וידקור את בשרו להוציא דם, ונמצא שיש כאן שנוי, כי אין דרך להוציא דם כך, וכן אימא במשנה שבת צ"ב ע"א אם מוציא בפיו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין, ואע"פ שאין כאן שינוי בתועלת המלאכה, שהרי התיקון של המלאכה נעשה במלואו, אבל עכ"פ כיון שיש שינוי בפעולה יש כאן שינוי במלאכת שבת, וכן פסק מו"ר גאון אחד שליט"א שהמוליך את האור בשבת על ידי מקל נחשב שנוי במלאכת שבת. ולהוציא שאר הדם אחר הדקירה אפשר למעט האיסור, על ידי ששנים יחד יעשו האיסור, כי גם בסחיטת הדם החוצה יש איסור תורה, אמנם הדקירה עצמה עדיף שיעשה בשנוי, כי בענין שנים שעשאוה יש סוכרים שיש בו איסור תורה, עיין שו"ת אבני נזר יו"ד ח"ב סימן שצ"ג בשם בכור שור.

ויש להסתפק אם הרופא עומד להוציא מהחולה דם, אם יש להציע לעזור לו כדי שיהיו כאן שנים שעשאוה שפטורים בשבת, או שמא אין להציע לו כי עכ"פ יעבור החולה על ידי עזרתו על איסור דרבנן. ונראה שאם אין כאן פקוח נפש אין לעזור לו, שהרי אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו כיון שהשני פושע, עיין מ"ב סימן ט"ז ס"ק נ"ו, ולכן אין לעבור כאן על איסור דרבנן של שנים שעשאוה כדי להציל את הרופא מאיסור תורה של הוצאת דם. והמ"ב כתב שם שאם אינו פושע חייב לעשות איסור קטן כדי להציל את חבירו מאיסור גדול. אבל אין נראה לי שזה נוגע לעניננו, כי הרופא עושה מרצונו ואם היה מוציא דם במקום פקוח נפש נראה שכל אדם צריך

גורו המלאכות

חלק ש"י

הוג"ח ל' משג שמואל ל' ט"ו

אנצור פריזמאן

לעזור לו כדי שיעשה בשנים, כי זה דומה לאינו פושע שיש לדאוג שלא יעשה איסורא רבה וגם מצוה להשתתף בפקוח נפש, עכ"ד.

ומהגר"נ קרליץ שליט"א שמעתי, דאף אם החולה יסייע להרופא על ידי הושטת היד, אין זה חשיב לשנים שעשאוהו, דאין הנבדק עושה שום מלאכה, אלא הרופא עושה את הכל. משא"כ בשנים שעשאוהו כל אחד עושה חלק מהמלאכה, אבל הכא המלאכה נעשית רק על ידי הבדק. [ומה ששאלו שיש אפשרות שהרופא והחולה יכניסו יחד המחט, כדי שעל ידי כן יהיה שנים שעשאוהו, אין זה כדאי, דיכול להזיק לחולה], עכ"ד.

לחולים, שזה דבר המצוי מאד בבתי חולים שהרופאים מצוים לעשות זריקות בשבת גם לחולים שאין בהם סכנה ועושים זאת על ידי רופא או אחות יהודים. ולכאורה יש לאסור זה, אבל לפי הנלמד מדברי התשובה מאהבה (חלק א' סימן קל"ה) יש לומר דהזריקות הרגילות שמסדרים רק מתחת לעור ולא לתוך הוריד הרי זה מותר לסדר לחולים שנפלו למשכב או שיש להם מיתוש שמצטערים וחלו מזה כל גופן אע"פ שהולכים על רגליהם, כי כפי שאומרים הרופאים אין כאן פסיק רישא שיתהוו נצור דם על ידי תחיבת המחט, ואצל היודע היטב לסדר זריקה לא מתהוו כמעט בשום פעם ציריות דם, ואם כן כמו שכותב התשובה מאהבה אין כאן מלאכה דאורייתא כלל דהוא דבר שאינו מתכוין וגם פסיק רישא ליכא. [ואפילו כשיש נצור דם הוה ליה גם כן רק מדרכן מפאת דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ודבר שאינו מתכוין וכו'] ברעת תורה [ומותר איפוא לעשותן בשבת עבור תולה כו"ל אף שאין בו כל סכנה ואפילו על ידי יהודי. ואתו הדבר מותר לסדר בכזאת לחולה במחלת הסוכר והרופא אומר שהפסקה שיעשו בהמשכת עשיית הזריקות בשבת יכול להזיק לו במחלתו.

[כעת ראיתי גם בספר שו"ת זכר שמחה (באמבערגער) סימן מ' שנגע גם כן בקצרה בדין אי שרי להניח לרופא אינו יהודי בשבת וי"ט ליטול ארס שקורין גיפט מתנוק שנעשה געאימפפט כנהוג, וכותב נמי דלכאורה לא מקרי חבורה אפילו אם הישראל עצמו עושה כן, אך מוסיף וכותב דמכל מקום לא התייר ובפרט כי מצא אצלו הגהת זקנו הרה"ג מוהר"ר זעקל זצ"ל, שכחב ע"ד התשובה מאהבה (שמוכא אצלנו בפנים) שאסר מטעמים אחרים ואחד מהם צער ובלבול אבותיו בפרט האם ואיכא ביטול ענג שבת, ואיכא גם בצערא דינוקא עיי"ש, ואין להאריך בזה ובפרט שכפי שכתבנו בפנים לא מצויה כעת שאלה זאת של הכרחיות הרכבת אבעבועות לקטנים בשבת, ולמה שבאנו בפנים ללמוד ממ"ש בזה התשובה מאהבה ודעימיה בנוגע לעשיית זריקות, לגבי שם, לא יכול לשנות כלל ההערה האמורה על ביטול עונג שבת, כי הרי המדובר בלהיפך בהיכא שאי עשיית הזריקה גורמת לו צער ועגמת נפש ועל פי רוב נזק אם כי שאינו גובל עם חשש לסכנה, ופשוט וכו'.

וכאשר הרצאתי מהנ"ל לפני חבר הרופאים אמר לי ד"ר שלזינגר כי בזמנו אמר לו גם הגאון החזון איש שזריקות שעושים רק מתחת לעור ולא לתוך הוריד מותר לעשותן בשבת כלל חולה שהרופא קובע שזוקק לכך אפילו שאין בו שאלת סכנה, עכ"ד הציץ אליעזר.

[עמ' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח' סימן ט"ו, קונטרס משיבת נפש פרק י"ד אות י"ב כתב, אבל הזריקות שעושים לתוך הוריד אין היתר לעשותם על ידי יהודי בשבת, אם לא בחולה שיש בו סכנה, דהוה ליה כהאי גוונא תובל לרפואה, דבכדי לדעת אם המחט נכנסה אל המקום הנכון בוריד יש תמיד הכרח לשאוב משם אל תוך המזרק מקצת דם, אם לא כשהוריד גדול ובלוט, וגם מקום הזריקה מתאדם תמיד בצרירות דם, ויעוין בשו"ע סימן שט"ז סעיף ח' שנפסק שחייבים אע"פ שלא יצא דם אלא נצור תחת העור עיי"ש, וכמו כן יעוין מה שכתב בזה גם בשו"ת זכר יהוסף שם. וכן בביאור הלכה שם בד"ה והחובל עיי"ש. וילפלא לי על הגאב"ד מטשעבין דבספרו שו"ת דובב משרים חלק ג' סימן פ"ח דן אם יש עדיפות כיום הכיפורים להכניס מזון לחולה הזקוק לאכול דרך זריקה מלאהכילו, ולא מעיר מזה דאכל דרך זריקה יש גריעות מצד זה שגם חובל לרפואה, דהכנסת מזון לגוף באמצעות זריקה נעשה על פי רוב דרך הוריד דבאופן כזה המזון נספג ביותר בגוף. אך

עיון בשו"ת ציץ אליעזר חלק ד' סימן ד', שהביא מה שכתב בספר שו"ת חסד לאברהם תאומים ז"ל מהדו"ק האו"ח (סי' כ"ח) שמאריך בתשובה נפלאה ובהיקף גדול בהך דינא דשנים שעשאוהו ובכלל זה גם בדברי הריטב"א בקדושין שמדבר כ"ג, ובתוך דבריו הוא קובע במסמרות בהוכחות רבות כלל גדול זה בדין שנים שעשאוהו, והוא, דלא שייך לפטור מקרא דבעשותה ב' שעשאוהו כי אם דוקא במלאכות שיש להם שיעור קצוב להתחייב עליהם וכל זמן שלא השלים השיעור פטור, לכן כשעשו שניהם בבת אחת אף שעשו כדי שיעור לזה וכדי שיעור לזה מכל מקום הואיל וכל המלאכה מתחילה ועד סוף עשו בבת אחת מאן מפיס לחלק שיעור לכל אחד ואחד הואיל וכל אחד ואחד לא עזרת מאומה בלתי עזרת השני, אבל באותן מלאכות שאין להם שיעור קצוב להתחייב עליהם כגון בונה וחורש דחייב עליהם בכל שהוא אין מקום לפטור משום שנים שעשאוהו דלא גרע מאילו עשאוהו בזה אתר זה דחייבין הואיל ובכל שהוא חייב עליהם, עיי"ש באריכות דבריו, עכ"ד. ואם כן נראה דהוא הדין כאן דחייב הוצאת דם (למ"ד משום נטילת נשמה הוא בכל שהוא) אם כן לא שייך בו שנים שעשאוהו.

בשמירת שבת כהלכתה פרק ל"ג סעיף ז' כתב, דמותר להזריק לחולה שאין בו סכנה זריקה תת עורית או תוך שרירית. [ובפרק ל"ב סעיף ג"ח כתב, דהזריקה ומשמע דמכל מקום איכא בזה איסור דרבנן]. וכן כתב בארחה שבת פרק י"ד סעיף ל"ז כתב, דזריקה שאינה ניתנת לתוך הוריד אין בה איסור חובל ומותר להזריקה לחולה שאין בו סכנה לפי גררי היתר נטילת תרופות לחולה וכו'.

ובחוט שני שבת חלק ב' פרק ל"ב כתב, דמותר לעשות זריקה בשבת לתוך השריר [כשמותר משום רפואה] דאינו פסיק רישיה שיצא דם. ואמנם לפעמים רואים בשעת מעשה שהוא פסיק רישיה שיצא דם, אזי אסור להמשיך בזה. **ובארחות** רבינו (למון הקהלות יעקב) חלק א' שבת אות רכ"ב כתב, וז"ל שמעתי שמרן החזו"א זצוק"ל התיר להזריק זריקה בשבת, כיון שאינו מתכוין לעשות חבורה ואין הכרח שיצא דם עם הדקירה, ולא הוי פסיק רישיה, וכן למרן זצוק"ל כעצמו הזריקו לו זריקה בשבת. ההיתר רק בנוגע לדקירה, אבל בנוגע לנקות את המקום בצמר גפן ספוג באלכהול דאיכא שאלה משום סחיטה לא שמעתי, ומסתמא דאסור ואפשר לשים את הספירט על אצבע ולנקות, עכ"ד.

ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ח' סימן ט"ו - קונטרס משיבת נפש פרק י"ד כתב, וז"ל והנה הגם ששאלה כזאת של הרכבת אבעבועות בשבת לא מצוי כעת בהיות שמצוים רופאים וקליניקות המרכיבים את האבעבועות יום יום, כידוע, אבל נלמד מהדברים האמורים בגזירה שוה לענין עשיית זריקות בשבת

זריקה תת עורית

זריקה לתוך הוריד